

بررسی تاثیر رفتار والدین بر اختلالات رفتاری دانش آموزان مناطق محروم

سوسن محمدی¹

¹ کارشناسی ارشد، روانشناسی بالینی،

اداره آموزش و پرورش شهرستان ایوان، استان ایلام

09185495612 شماره تماس

چکیده:

زندگی خانوادگی و محیط بهداشتی و آموزشی و اجتماعی و فرهنگی بسیاری از مردم جهان چنان است که دست یابی به چنین مقصودی را دشوار و گاه امکان ناپذیر می سازد. محدودیتهای محیط زندگی گروهی از کودکان چنان زیاد است که بقای آنان نیز مسیر میشود. بزرگی ارقام فقر و بیماری و مرگ در کشورهای جهان سوم لرزه بر اندام آدم می اندازد و مشکلات عاطفی و رفتاری کودکان نیز که نتیجه ممکن فقر و بیماری و جهل و بد رفتاری و نابسامانی های خانوادگی و کاستیهای آموزشی و اجتماعی و فرهنگی است شدیداً مانع رشد و بالندگی و وصول آن به کمالاتی است که در خلقتشان مقدر شده است بنابراین هدف از این مقاله بررسی تاثیر رفتار والدین بر اختلالات رفتاری دانش آموزان مناطق محروم است. این مقاله از نوع توصیفی- تحلیلی است و اطلاعات آن به صورت کتابخانه ای و اطلاعات نویسنده گردآوری شده است. نتایج نشان داد که مشکلات خانوادگی اثرات مستقیمی برامادگی، تمرکز و توجه کودک به درس و تحصیل دارد. وقتی والدین در وضعیت نامطمئنی و اضطرابی قرار داشته باشند، این عدم اطمینان و اضطراب را به کودکان خود منتقل می کنند. چنین کودکانی از آمادگی ذهنی لازم برای یادگیری و درک مطلب بهره مند نیستند و طبعاً از نظر تحصیلی با مشکلاتی مواجه می گردند. در خانواده های از هم پاشیده و نگران و خانواده هایی که یکی یا هر دوی آن ها مبتلا به اختلال افسردگی باشد، کودکان از یک رابطه عاطفی مناسب بی بهره اند و چون ذهن آن ها به مسائل جانبی و نامربوط اشتغال دارد، چنین کودکانی در کلاس حضور ذهنی ندارند و نمی توانند توجه و تمرکز کافی برخوردار باشند. افسردگی والدین (بخصوص مادر) نه تنها موجب می شود که کودک در کسب موقعیت تحصیلی دچار مشکل قابل توجهی شود، بلکه باعث می شود که کودک در زمینه برقراری ارتباطات متقابل اجتماعی با سایر اشخاص نیز دچار مشکلات شود.

واژگان کلیدی: رفتار والدین، اختلالات رفتاری، پرخاشگری، دانش آموزان

1- مقدمه: (مقدمه، بیان مسئله، ضرورت، بیان اهداف، سوالات پژوهش، مبانی نظری، پیشینه پژوهش)

در حال حاضر بروز مشکلات روانی و اختلالات رفتاری در بین دانش آموزان و نوجوانان امری عادی است. زیرا در این عصر روابط بین انسان ها جای خود را به روابط با ماشین آلات داده است و صمیمیت و در بین افراد وجود ندارد و هرکس به فکر خودش است. نوجوانان بیشتر سایر گروه ها در معرض این روابط نامتعارف هستند و باعث می شود دچار پرخاشگری و رفتارهای ناهنجار شوند.

اما امروزه به خاطر مشکلات مالی و خانوادگی رفتار والدین نیز بر نوع رفتار دانش آموزان تاثیر می گذارد. والدین دو عنصر اصلی خانواده هستند که نوع رفتار آنها معمولاً مورد بحث در تحقیقات زیادی است. در مناطق روستایی و محروم پایین بودن سطح تحصیلات و فرهنگ خانواده ها سبب می شود که والدین نتوانند کمک های درسی لازم را به دانش آموزان نموده و در حل مشکلات آن ها را یاری کنند و دوم اینکه در خانه روزنامه و مجله و کتاب وجود ندارد که فرزندان آنها بتوانند از آن استفاده کنند در نتیجه باعث محرومیت فرزندان از این سرگرمی و مطالعه می شود (حاجی حسنی و همکاران، 1401). به دلیل فقر فکری چنین خانواده های نمی توانند نگرش لازم را به فرزندان خود برای ادامه ی تحصیل بدهند، آنها به دنبال روال عادی زندگی خود هستند و از روبرو نزدیک با اولیا مدرسه آگاهی لازم ندارند (لطفی و همکاران، 1400). همه این عوامل می تواند باعث بروز اختلالات رفتاری در دانش آموزان شود. عواملی که به وجود آورنده انحراف و کجروی است در جوامع مختلف یکسان نیست و مناطق از نظر شدت و ضعف و تعداد و از نظر عوامل متفاوت اند، این تفاوت ها را می توان در شهر ها و روستا و حتی در مناطق مختلف و محله های یک شهر مشاهده کرد. اگر نوجوان هرچند برای سرگرمی و تنوع و تفریح دست به بزهکاری بزند این کار وی کم کم زمینه ای خواهد بود تا به سمت و سوی بزهکاری سوق یابد. نوجوانان به علت سرکوب خواسته ها و فقدان ارضای تمایلات درونی، از کانون خانواده بیزار شده و به رفتارهای ناهنجار نظیر فرار از خانه، ترک تحصیل، سرقت و اعتیاد گرایش پیدا می کنند. و عده ای از آنان نیز افرادی برون گرا و دنبال لذت جویی انی هستند که دم را غنیمت می شمارند، دوست دارند در انواع میهمانی ها و جشن ها شرکت کنند. و تشنه هیجان و ماجراجویی اند. و عدم پای بندی خانواده ها به آموزه های دینی از علل افزایش انحرافات اجتماعی است در جامعه و تحقیقات نشان داده خانواده هایی که به اعتقادات مذهبی خود پای بند باشند، خود و فرزندان شان به فساد و بزهکاری روی نمی آورند. و از دیگر علل سوق یافتن نوجوانان به سمت و سوی انحرافات اجتماعی از هم گسسته شدن پیوندهای عاطفی و روحی میان اعضای خانواده است. به همین دلیل هدف از این مقاله بررسی تاثیر رفتار والدین بر اختلالات رفتاری دانش آموزان مناطق محروم است.

پیشینه پژوهش

حاجی حسنی و همکاران (1401) در تحقیقی به مقایسه اختلالات رفتاری دانش آموزان پسر تک والد- مادر و تک والد- پدر و خانواده عادی دوره ابتدایی پرداختند. نتایج پژوهش نشان می دهد که نمره کل اختلالات رفتاری در سه گروه دانش آموزان تک والد-مادر و تک والد - پدر و عادی متفاوت است و میانگین کل اختلالات رفتاری در دانش آموزان عادی پایین تر از دانش آموزان تک والد-پدر و تک والد-مادر است. همچنین بین میانگین کل اختلالات رفتاری دانش آموزان تک والد-پدر با تک والد-مادر نیز تفاوت معنادار وجود دارد، به طوری که میانگین کل اختلالات رفتاری در دانش آموزان تک والد-مادر پایین تر از دانش آموزان تک والد-پدر است.

لطفی و همکاران (1400) در تحقیقی به بررسی نقش والدین در بروز اختلالات رفتاری کودکان پرداختند. نتایج نشان داد که هیچ رفتاری به خودی خود غیرعادی نمی باشد، زیرا فردی ممکن است کارهایی از قبیل داشتن توهمات کلامی، گاز گرفتن، امتناع از غذا خوردن را انجام دهد. یا این امکان وجود دارد که در موقعیت های مختلف فردی خشم و عصبانیت نسبت به هرکس را نشان دهد پس می توان تمایز میان رفتارهای عادی و غیر عادی را مشخص و معین نمود. به طور کلی، هر رفتاری که از ادبی سر می زند، متاثر از مجموعه ای از عوامل است که به طور معمول در طول زندگی سر راه وی قرار دارد و وی را به انجام عملی خاص وادار می کند

خالدی و همکاران (1395) در تحقیقی به بررسی تاثیر رفتار ناسازگاری والدین بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهر مریوان پرداختند. نتایج یافته های این تحقیق نشان داد که طبقه ای اجتماعی والدین بر عملکرد تحصیلی فرزندان تاثیر دارد. سطح تحصیلات والدین بر عملکرد تحصیلی فرزندان تاثیر دارد. تعارضات نهان والدین بر عملکرد تحصیلی فرزندان تاثیر دارد.

حبیبی و همکاران (1394) در تحقیقی به بررسی میزان شیوع اختلالات رفتاری در دانش آموزان مقطع راهنمایی و متوسطه استان قم پرداختند. نتایج نشان داد که میزان شیوع اختلالات رفتاری در استان قم در مقایسه با سایر پژوهش‌های انجام گرفته در داخل و خارج از کشور در دامنه‌ی متوسط قرار دارد. با این وجود، لزوم سیاست‌گذاری‌های سلامت روان در مقطع نوجوانی برای کاهش بار آسیب در آینده و ارایه راهکارهای برون‌رفت از این مسأله به قوت خود باقی است.

مبانی نظری

مفهوم رفتار

روانشناسان رفتار را به دو دسته، رفتارهای آشکار و نهان تقسیم می‌کنند. رفتار آشکار به اعمالی که مستقیماً قابل مشاهده است گفته می‌شود، مانند صحبت کردن، نوشتن، راه رفتن و از این قبیل (گفتار و کردار). رفتار نهان به اعمال درونی فرد که به طور مستقیم قابل مشاهده نیستند گفته می‌شود، مانند تفکر، تخیل، (حب و بغضها) و مانند این‌ها؛ که از طریق رفتار آشکار به رفتار نهان پی برده می‌شود. لذا رفتار به هر گونه عمل شخص گفته می‌شود.

به مطالعه جنبه‌های مختلف رفتار آدمی از قبیل جنبه‌های بدنی، عاطفی، اجتماعی، عقلانی، اخلاقی و هنری و ارتباط این جنبه‌ها با هم می‌پردازد شناسایی، توصیف و تحلیل این رفتارها امکان پیش‌بینی، کنترل و تغییر رفتار پدید هر را میسر می‌سازد. درآغاز به نظر می‌رسد واژه رفتار معنایی کاملاً روشن و بی‌ابهام دارد و به معنای عملکرد یا سلوک است. اما حقیقت این است که درباره رفتار، باید به نکات بسیاری توجه کرد؛ روان‌شناسان، هرگونه پاسخ به محرک را رفتار می‌خوانند.

انواع رفتار

رفتارها از یک منظر به دو دسته: بازتابی، غیربازتابی یا کنشی تقسیم می‌شوند. **رفتارهای بازتابی** رفتارهایی هستند که در آن بین محرک و پاسخ، ادراک (ذهن) واسطه نشده است. بنابراین رفتارهای بازتابی، هیچ معنایی ندارند. رفتارهای بازتابی انسان، مانند هذیان‌گویی در عالم خواب و بی‌هوشی، و برخی حرکات اعضاء و جوارح است که به صورت ناخودآگاه از انسان صادر می‌شود. **رفتارهای غیر بازتابی**، رفتارهایی هستند که در آن بین محرک و پاسخ، ذهن یا ادراک قرار گرفته است.

رفتاروالدین

پس از آنکه والدین در قدم نخست شناخته‌های لازم را در رابطه با تربیت فرزندانشان به دست آوردند، باید تمام تلاش خود را به کار بندند تا از این شناخته‌ها در نوع رفتار و تعامل خود با فرزندان بهره‌گیرند، اصولی که لازم است والدین در رفتار خود نسبت به فرزندان در نظر بگیرند عبارتند از:

1. محبت و مهرورزی: ابراز محبت نسبت به او می‌باشد، زیرا احساسات کودک قبل از عقل او ظهور می‌کند و بهره‌برداری از سرمای‌های عاطفی طفل خیلی زودتر از ذخایر عقل او شروع می‌شود. فرزند در موقعی که هنوز مطالب علمی و استدلالی را درک نمی‌کند، مسائل عاطفی را می‌فهمد، خشونت و تندگی، نوازش و مهربانی، احترام و بی‌اعتنایی و امثال آنها، همه در کودک موثر است
2. پرهیز دادن فرزندان از معاشرت با دوستان ناصالح

اختلالات رفتاری دانش آموزان

در جامعه‌ای که ما در آن زندگی می‌کنیم، رفتارهایی که در برخی گروه‌ها یا گروه‌های فرعی پذیرفته است در سایر گروه‌ها قابل قبول نیست به این ترتیب تعریفی را که می‌خواهیم از اختلال رفتاری ارایه دهیم باید تفاوت‌های فرهنگی را نیز مورد توجه قرار دهد، اگر یک رفتار در گروهی که مخاطب بدان تعلق دارد امری طبیعی تلقی شود، ما نمی‌توانیم آن را رفتار انحرافی تلقی کنیم.

اختلال رفتاری را انحراف یا ناهنجاری می‌دانند که ضمن نامتناسب بودن با سن فرد، شدید، مزمن یا مداوم باشد و گستره آن شامل رفتارهای بیش‌فعالی و پرخاشگرانه تا رفتارهای گوشه‌گیرانه است. ویژگی این گونه رفتارها این است که اولاً تأثیر منفی بفرایند رشد و انطباق مناسب کودک با محیط دارد، ثانیاً مزاحمت برای زندگی دیگران و استفاده آنان از شرایط بوجود می‌آورد (کرک، 1990؛ کاکاوند، 1385).

ملاک بررسی اختلال رفتاری این است که آیا رفتار حاضر، از جمله رفتارهایی است که با قراردادهای اجتماعی (هنجار اجتماعی) در تضاد است و این رفتار توسط گروه اقلیت یا اکثریت مورد توجه است یا نه. رفتارهایی که با ارزش‌های جامعه تطابق ندارند و توسط اقلیتی از جامعه بروز می‌کنند، می‌توانند ناهنجار تلقی شوند. همچنین در تعریف اختلال رفتاری باید به میزان، شدت، طول مدت، سن موقعیتی که رفتار در آن بروز می‌کند توجه داشت (کیاماری، 1390).

4- نتیجه گیری

نتایج نشان داد که مشکلات خانوادگی اثرات مستقیمی برامادگی، تمرکز و توجه کودک به درس و تحصیل دارد. وقتی والدین در وضعیت نامطمئنی و اضطرابی قرار داشته باشند، این عدم اطمینان و اضطراب را به کودکان خود منتقل می‌کنند. چنین کودکانی از آمادگی ذهنی لازم برای یادگیری و درک مطلب بهره مند نیستند و طبعاً از نظر تحصیلی با مشکلاتی مواجه می‌گردند. در خانواده‌های از هم پاشیده و نگران و خانواده‌هایی که یکی یا هر دوی آن‌ها مبتلا به اختلال افسردگی باشد، کودکان از یک رابطه عاطفی مناسب بی بهره‌اند و چون ذهن آن‌ها به مسائل جانبی و نامربوط اشتغال دارد، چنین کودکانی در کلاس حضور ذهنی ندارند و نمی‌توانند از توجه و تمرکز کافی برخوردار باشند. افسردگی والدین (بخصوص مادر) نه تنها موجب می‌شود که کودک در کسب موقعیت تحصیلی دچار مشکل قابل توجهی شود، بلکه باعث می‌شود که کودک در زمینه برقراری ارتباطات متقابل اجتماعی با سایر اشخاص نیز دچار مشکلات شود. همچنین زمانی که والدین از نظر روان شناختی، اجتماعی یا اقتصادی تحت فشار باشند، در مراقبت و ابراز محبت به کودکان ناتوان و تحریک پذیر خود دچار مشکل می‌شوند و این امر به نوبه خود باعث ایجاد یک دلبستگی نا امن می‌شود. در جریان تعاملات مادرانی که افسرده‌اند کودکان به ندرت چهره‌ای مثبت از خود نشان می‌دهند و بیشتر چهره‌ای منفی، کاهش بیان کلامی، کاهش فعالیت و بازیگوشی و تقابل بیشتر حالات عاطفی منفی مادرانشان را نشان می‌دهند.

منابع

- حاجی حسنی، صدیقه؛ صالحی، مهدیه؛ امامی، سوزان. (1401). مقایسه اختلالات رفتاری دانش آموزان پسر تک والد -مادر و تک والد -پدر و خانواده عادی دوره ابتدایی، فصلنامه خانواده و پژوهش، شماره 16
- لطفی، رضا؛ لطفی، فاطمه. (1400). نقش والدین در بروز اختلالات رفتاری کودکان، فصلنامه علمی رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی، دوره 2، شماره 5.
- خالدی، فریبا و مهتابی، ثویبه و رضوانی، فرشته، 1395، تاثیر رفتار ناسازگاری والدین بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان ابتدایی، دومین کنفرانس بین المللی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران، قم،
- کیا ماری، نسیم (1390). رابطه بین فضای آموزشی (استاندارد-غیراستاندارد) با اختلالات رفتاری دانش آموزان دختر مقطع ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده. دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- کرک، ساموئل ای؛ گالاگر، جیمز می (1380). آموزش و پرورش کودکان استثنائی، ترجمه مجتبی جوادیان. مشهد: آستان قدس رضوی